

SÖZLEŞMELERDEN DOĞAN TAZMİNAT DAVALARINDA MİLLETLERARASI YETKİ

Sezercan BEKTAŞ*

Giriş

Sözleşmesel sorumluluk kavramı hayatın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Hekim sorumluluğu, müteahhitin sorumluluğu, avukatın sorumluluğu, satıcının sorumluluğu, acentenin sorumluluğu, üreticinin sorumluluğu, vb... gibi sorumluluklar aradaki esas sözleşmesel ilişkiden kaynaklanmaktadır.

Sözleşmeden doğan tazminat sorumluluğunda (sözleşmesel sorumlulukta), ilişkinin esasını teşkil eden sözleşme milletlerarası nitelik ihtiva ediyorsa ve bu sözleşmeden doğan dava Türk mahkemelerinde açılmışsa, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi incelenmeye muhtaç hale gelir. Çalışmamızda, sözleşmesel sorumluluktan doğan tazminat davalarında, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi incelenecektir.

Çalışmamızda, öncelikle sözleşmesel sorumluluk kavramına değinilmiştir. Bunun ardından, sözleşmesel sorumluluktan doğan tazminat davalarında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi incelenecektir. Bu bölümde, milletlerarası yetki kavramı, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi incelenecektir.

I. Sözleşmesel Sorumluluk Kavramı

Sözleşmesel sorumluluk, bir sözleşme borcunu kusuru ile yerine getirmeyen kimsenin tazminatla sorumlu tutulmasıdır.¹ Roma hukukunda olduğu gibi, modern hukuk dahi, (akitte ve haksız fiillerde) kusura

* Av., Ankara Barosu

¹ Inan, A. N., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 1984, s. 472.

dayanan sorumluluk esasını kabul etmektedir.² Modern hukuk ancak hususi surette tayin edilen hallerde buna istisna kabul etmiştir. Sözleşmesel sorumluluk, bütün borçların ifa edilmemesi hallerinde bahse konu olur.

Sözleşmesel sorumluluk Borçlar Kanunu'nda şu şekilde düzenlenmiştir:

Borçlar Kanunu (BK) m. 96 *“Alacaklı hakkını kısmen veya tamamen istifade edemediği takdirde borçlu kendisine hiçbir kusur isnat edilemeyeceğini ispat etmedikçe bundan mütevellit zararı tazmine mecburdur.”*

İsviçre Borçlar Kanunu (İBK) *“ Borcun ifası hiç mümkün olmaz veya gereği gibi mümkün olmaz ise, borçlu hiçbir kusuru ulunmadığını ispat etmedikçe, bundan doğan zararı tazmin eder.”*³

BK m. 96'da düzenlenen sözleşmesel sorumluluk, borcun yerine getirilmemesinin veya gereği gibi yerine getirilmemesinin tazminat ödevi doğurduğu yollu ana kuralı bildirmektedir. Borçlar Kanunu'nda borçlunun sorumlu olduğu ifa imkansızlığı özel olarak ve açıkça düzenlenmemiştir. Bu bakımdan, kanunda ayrıca düzenlenmemiş olan her borca aykırılıkta, oluşan zararın tazmin yükümlülüğü BK m. 96'ya tabi olacaktır. Sözleşme ilişkisinde, borçlu sözleşmeden doğan borcunu ifa ederken, yasadan, sözleşmeden, Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) m. 2, *“iyi niyet”* kuralından doğan yükümlülüklerine aykırı davranmışsa, borç *“gereği gibi ifa”* edilmemiş demektir.⁴ Sözleşmenin ihlali, borçluya atfı mümkün olmayan bir sebepten dolayı ortaya çıkmışsa borç, BK m. 117 kapsamında son bulur. Eğer borçlu kusurlu ise ancak bu ihlal, BK m. 96 kapsamına girer.⁵ BK m. 96 İsviçre MK aslına uygun çevirisininin, *“Bağıtın ifası hiç ya da gereği gibi gerçekleştirilmezse, borçlu kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini kanıtlamadıkça, bu yüzden doğmuş olan zararı gidermekle yükümlüdür.”*⁶ şeklinde olduğunu belirten Serozan'a göre, *“BK m. 96 hükmü, İsviçre MK aslına uygun olarak yorumlanacak olursa, borçlunun, asli edim yükümününün ifasını kusurlu ola-*

² Tuhr, Von Andreas, Borçlar Hukuku C. I-II, Yargıtay Yayınları, Ankara 1983,s.560, dpnt.2.

³ Oser, H./ Schönerberger W., *Borçlar Hukuku Şerhi*, II. Kısım, Ankara 1950, s. 723.

⁴ Reisoğlu, Safa, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul 2000, s. 282.

⁵ Oğuzman, M. Kemal/Öz, M. Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul 2000, s. 295.

⁶ Serozan, Rona, *Sözleşmeden Dönme*, İstanbul 1975, s. 303.

rak imkansızlaştırışı olgusu yanına, onun, yan edim yükümüne kusurlu olarak aykırı davranışı olgusu da katılmış bulunmaktadır. BK m. 96'nın deyişi ile 'gereği gibi ifa etmemek' demek, 'yan edim' yükümüne aykırı davranmak demektir. Ve bu yan edim yükümüne kusurlu aykırılık, aynen asli edim yükümünün ifasını kusurlu olarak imkansızlaştırması gibi borçluyu BK m. 96 çemberine sokacaktır.”⁷

II. Sözleşmelerden Doğan Davalarda Milletlerarası Yetki

Sözleşmenin edim yükümlerinin, sözleşmenin bir tarafınca kusurlu şekilde ifa edilmemesi, sözleşmenin diğer tarafı için bazı dava hakları doğurmaktadır. Sözleşmenin kusurlu ifa edilememesi sonucunda doğan, davalarda milletlerarası yetkinin tespiti için öncelikle genel olarak milletlerarası yetki kavramından bahsetmek gerekecektir. Çalışmamızda da buna uygun olarak, milletlerarası yetki kavramından bahsedilecek ardından ise, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisine değinilecektir.

A. Genel Olarak Milletlerarası Yetki Kavramı

Yabancı bir unsuru ihtiva eden hukuki münasebetten doğan davaya hangi devlet mahkemesinin bakacağı hususundaki sorun, milletlerarası yetki kavramını ortaya çıkarmıştır. Milletlerarası yetki, Nomer'e göre, *“yabancı unsurlu bir olay karşısında devletin kendi mahkemelerinin faaliyette bulunma yetkisine sahip olup olmadıkları veya hangi şartlar altında bu yetkiye sahip olduklarını belirtir.”*⁸ Ekşi'ye göre, *“milletlerarası yetki kavramı devlet ile bağlantılı olan ve yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin nizalı-nizasız kaza işlem ve ilişkilerinden doğan davaların aynı nitelik ve derecedeki mahkemeler arasında coğrafi dağılımını ifade etmektedir. Bu tür ilişkilerden kaynaklanan ihtilafların, davanın tarafları veya konusu esas alınarak, mahkemenin maddi olay ve ilişkiyle veya taraflarla yakınlığını tesis eden kriterlere göre belirli yer mahkemesinde görülmesini sağlayan kurallara da milletlerarası yetki kuralları denir.”*⁹ Yargıtay'a göre, *“Milletlerarası yetki denildiğinde, yargı yetkisinin mevcut olması koşulu ile davaya hangi*

⁷ Serozan, s. 304.

⁸ Nomer, Ergin, *Devletler Hususi Hukuku*, 7. Bası, İstanbul 1993, s. 367.

⁹ Ekşi, Nuray, *Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi*, 2. Bası, İstanbul 2000, s. 22 (TMY).

*devlet mahkemesinin bakabileceği anlaşılır.*¹⁰ Milletlerarası nitelikli ilişkilerin, hangi devlet mahkemesinde görülmesini belirlemeye çalışan milletlerarası yetki kuralları, kaynağını milli hukuklardan alır, sınırları ise devletler hukukunca çizilir.¹¹ Bu durumda, milletlerarası yetki ile yargı yetkisinin birbirinden ayrılması gerekmektedir. Devletin yargı yetkisi, devletin ülkesi üzerindeki yargısal hakimiyetinin görüntüsüdür. Devlet, hakimiyeti altındakileri yargılama yetkisine sahiptir. Bunun sınırlarını, devletler hukuku çizmektedir.¹² Devletler hukukunun çizdiği bu alan içerisinde her devlet kendi milletlerarası yetki kurallarını düzenlemekte serbesttir.

Kanaatimizce, milletlerarası yetki kuralları, devletin yargı yetkisi sınırları içinde gerçekleşen yabancı unsurlu ihtilafların çözümü için kendi mahkemelerini, yabancı unsurlu ihtilaf ile devletin yakınlığını da göz önüne alarak, yetkilendirdiği kurallar bütünüdür.

Milletlerarası yetkinin tespit edilmesinde, ülke içi yetki kurallarından yararlanılmasının yanında, iç hukukta düzenlenen yetki kuralları dışında milletlerarası yetki kurallarından yararlanılması mümkün olabileceği gibi, iç hukukta düzenlenen yetki kuralları yanında milletlerarası yetki kuralları konulması, şeklinde düzenlemeler de mümkündür. Türk hukukunda ise ülke içi yetki kurallarını yanında, milletlerarası yetki kuralları da düzenlenmiştir.

Ülke içi yetki kuralları, yer itibariyle yetki kurallarını ifade eder.¹³ Ancak, milletlerarası yetki ile ülke içi yetki kuralları birbirinden farklıdır. Bu iki kavramı birbirinden ayıran noktalardan biri, milletlerarası yetkinin birden çok ülke ile irtibatlı olmasıdır. Ayırt edici olan diğer bir nokta ise, milletlerarası yetkinin ülke içi yetkiyi kullanması ile sa-

¹⁰ Yarg. 11.HD, E.2000/8775, K.2001/727, T.2.2.2001, Karar metni için bkz., Ekşi, Nurray, "Kanunlar İhtilafı Kurallarına; Milletlerarası Usul Hukukuna, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukukuna İlişkin Seçilmiş Mahkeme Kararları", İstanbul 2006, s. 43(MahK).

¹¹ Nomer, s.370.

¹² "Devletin yargılama yetkisine getirilen sınırlama esas itibariyle bazı şahısları bir devletin karar verme- hükmetme hakimiyeti dışında bırakmak şeklinde olmuştur. Örneğin, bir devletin başka bir devleti, diplomatını, devlete ait hava ve deniz gemilerinin özel hukuk ilişkileri dışında, yargılayamaması yargı yetkisini göstermektedir.", Nomer, 371.

¹³ Ekşi, 27 (TMY): "Milletlerarası yetki kuralları ile yabancı unsur taşıyan işlem ve ilişkilerde Türk mahkemelerinin yer itibariyle yetkisi düzenlenmektedir. Bu kuralları göreve ilişkin olarak görmek mümkün değildir."

dece devletin milletlerarası yetkisini belirlemesidir. Davanın, ülke içerisinde nerde görüleceği, ülke içi yetkinin görevi dahilindedir.

B. Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi

Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, yer itibariyle yetki kurallarına göre belirlenir. Diğer yandan, bu yetki kurallarının yeterli olmadığı veya düzenleme getirmediği durumlarda milletlerarası yetkiyi düzenleyen kurallara MÖHUK'ta yer verilmiştir.¹⁴

MÖHUK m. 27'ye göre, "*Türk Mahkemelerinin milletlerarası yetkisini, iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları tayin eder.*" Türk hukukunda iç yetkiyi düzenleyen kurallar, milletlerarası yetkiyi de düzenlemektedir.¹⁵ Türk hukukunda iç yetki kuralları HUMK'da ve diğer bazı kanunlarda düzenlenmiştir. Türkiye'nin taraf olduğu usulüne göre yürürlüğe konulmuş, bu konu ile ilgili milletlerarası antlaşmalar da, Anayasa m. 90/V hükmü gereğince kanun hükmünde oldukları için, MÖHUK¹⁶ m. 27'nin yaptığı atıf bunları da kapsamaktadır.¹⁷

C. Sözleşmesel Sorumluluktan Doğan Davalarda Milletlerarası Yetkinin Tespiti

Sözleşmesel sorumluluğa dayanılarak açılacak olan yabancı unsurlu davada milletlerarası yetkiyi belirleyebilmek için, öncelikle iç hukuktaki yetki kurallarına (HUMK m. 9-23) göre inceleme yapmamız gerekmektedir.

İç hukukta yetki kuralları genel yetki kuralları, genel yetki kuralları, özel yetki kuralları olarak ayrılmasının yanında, ayrıca kamu düzenine ilişkin yetki kuralları ve kamu düzenine ilişkin olmayan

¹⁴ Ekşi, 45 (TMY); Nomer, 392.

¹⁵ Yargıtay 2. HD, E. 5145, K.5390, T.3.6.1985: "*MÖHUK m. 27'ye göre, Türk Hukukunda ülke içi yer itibariyle yetki kaideleri, aynı zamanda milletlerarası yetki kuralları olarak da hüküm ifade etmektedir. Başka bir anlatımla, Türk Hukuku'nda milletlerarası yetkiye ait özel kurallar konması yerine iç hukukun yer itibariyle yetki kaidelerinin milletlerarası yetki de esas alınması öngörülmüştür. Durumu özetlersek, yer itibariyle yetkili bir Türk Mahkemesinin bulunması, milletlerarası yetkinin de varlığı için yeterlidir.*" Ekşi, s. 45.

¹⁶ 22.05.1982 Tarih, 2675 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK)

¹⁷ Çelikel, Aysel, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 7. Bası, İstanbul 2004, s. 318 (MÖH); Ekşi, 46 (TMY).

yetki kuralları ayırımına tabi tutulmaktadır. Kamu düzenine tabi yetki kuralları, mahkemece re'sen gözetilebilen yetki kurallarıdır. Ancak, çalışmamızda, kabul ettiğimiz ayırımda, münhasır yetki kuralları ve münhasır olmayan yetki kuralları kabul edilmiştir. Bazı ihtilaflar için devlet kendi mahkemelerini münhasır yetkisini tayin edebilir. Bu tür ihtilaflarda diğer devlet mahkemelerinin yetkisini de kabul etmeyebilir.¹⁸ Devletlerin milletlerarası yetkisini odak alan münhasır yetki, münhasır olmayan yetki ayırımının çalışmamızda kullanılması uygun görülmüştür.

1. Münhasır Olmayan Yetki Kuralları

a. Genel Yetki Kuralları

i. HUMK m. 9 uyarınca,

"Her dava kanunda aksine hüküm bulunmadıkça açıldığı tarihte davalının Türk Kanuni Medenisi gereğince ikametgahu sayılan yer mahkemesinde görülür.

Davalının ikametgahu belli değilse, davaya Türkiye'de son defa oturduğu yer mahkemesinde bakılır."

Bu kural gereğince, hukuki ve ticari bütün konularda kural olarak gerçek veya tüzel kişi davalının ikametgahının bulunduğu yer mahkemesi milletlerarası yetkiye sahip olan mahkemedir.¹⁹ İkametgaha göre yapılan bu belirlemede ikametgah kavramı incelenmelidir. *"Milletlerarası yetki açısından ikametgah kavramı lex fori olarak Türk Hukuku'na göre vasıflandırılır."*²⁰ Türk Hukuku'nda ikametgah kavramı bir çok kanunda farklı tanımlanmıştır. Fakat, HUMK m. 9 yaptığı atıfla, ikametgah için TMK'nın yaptığı tanımlamayı dikkate almıştır. Bu durumda, HUMK'un açık atfı gereği, TMK m. 19-20'de düzenlenen ikametgah incelenmelidir.

TMK m. 19 uyarınca,

"Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir. Bir kimsenin aynı anda birden fazla yerleşim yeri olamaz. Bu kural ticari ve sinai kuruluşlar hakkında uygulanmaz."

¹⁸ Ekşi, s. 212 (TMY).

¹⁹ Ekşi, s. 81 (TMY); Çelikel, s. 318 (MÖH); Nomer, s. 400.

²⁰ Nomer, s. 401, Ekşi, s. 83 (TMY).

Gerçek kişiler için ikametgah, kişinin yerleşme niyetiyle oturduğu yerdir. İkametgahta iki şart aranır. Bunlardan biri yerleşme niyeti, diğeri ise fiili oturmadır.²¹ Kural olarak, bir yere yerleşmenin belirsiz süreli veya uzun süre devam etmiş olması gerekir. Ancak, bazı istisnai hallerde kısa süreli olmasına rağmen sosyal ve ekonomik ilişkiler bu yerleşimin uzun süreceğine işaret ediyorsa, ikametgah kurulmuş sayılır.²² Diğer unsur olan yerleşme niyetinin belirlenmesinde de yerleşenin ekonomik ve sosyal ilişkileri incelenmelidir. Bu unsurlardan birinin eksikliği ikametgahın kurulmasını önler.

Tüzel kişilerde ikametgah TMK m. 51 uyarınca, kuruluş belgelerinde başka bir hüküm bulunmadıkça, işlerinin yönetildiği yerdir. Tüzel kişilerin şubeleri varsa bu durumda, HUMK m. 17 uygulanacaktır.

HUMK m. 17 Uyarınca,

“Hakiki veya hükmi bir şahsın muhtelif mahallerde şubeleri bulunduğu takdirde o şubenin muamelesinden dolayı iflas davası müstesna olmak üzere o şubenin bulunduğu mahalde dahi dava ikame olunabilir. Şirket ve cemiyetlerin ve tesislerin kendi işlerine mütaallik olmak üzere azası aleyhine ve azanın bu sıfatla yekdiğeri aleyhlerine ikame edecekleri dava bu şirket, cemiyet veya tesisin ikametgah addolunan mahal mahkemesinde bakılır.”

Bu madde uyarınca, ortaklıkların ve şirketlerin eğer ki şubeleri varsa, şubelerinin yaptıkları işlemlerden dolayı, iflas davaları hariç, açılacak davalarda şubenin bulunduğu yer mahkemesi yetkili mahkeme olarak belirlenmiştir. Yabancı bir şirketin Türkiye’de bulunan şubesine açılacak olan davalarda, iflas davası hariç, Türk mahkemelelerinin milletlerarası yetkisinden bahsedilebilir.

Sözleşmeye dayanan bir davada davalının ikametgahını belli olmaması durumunda, karşımıza HUMK m. 9/I-2.c ve TMK m.20 çıkmaktadır.

HUMK m. 9/I-2.c Uyarınca,

“Davalının ikametgahı belli değilse, davaya Türkiye’de son defa oturduğu yer mahkemesinde bakılır.”

²¹ Çelikel, s. 319 (MÖH).

²² Ekşi, s. 85 (TMY).

TMK m. 20 Uyarınca,

“Bir yerleşim yerinin değiştirilmesi yenisinin edinilmesine bağlıdır.

Önceki yerleşim yeri belli olmayan veya yabancı ülkede ki yerleşim yerini bıraktığı halde Türkiye’de henüz bir yerleşim yeri edinmemiş olan kimsenin halen oturduğu yer, yerleşim yeri sayılır.”

TMK m. 20/I ikametgahın gerekliliğini ortaya koymaktadır. TMK m. 20/II ise, tamamlayıcı ve istisnai bir hükümdür. Ancak bu hüküm milletlerarası yetkinin tespitinde, bir tartışmayı da beraberinde getirmektedir. HUMK m. 9 uyarınca, ikametgah TMK’ya göre belirlenecektir. Bu atıf, TMK m. 20’yi de kapsamakta mıdır? Eğer, TMK m. 20’yi kapsar ise, bu madde ile HUMK m. 9/I-2.c. ile bir çatışma doğar mı?

Sakmar, *“Türk mahkemelerinin yer itibariyle yetkisinin yabancılar açısından Türkiye ile gerçek bağlantı sağlamayan TMK m. 20/II uyarınca doğmuş olacağının kabul edilemeyeceğini”* belirtmiştir.²³ Ancak Ekşi’ye göre, HUMK m. 9/I’in yaptığı atıf, TMK m. 20’yi kapsamakla beraber, TMK m. 20/II ile HUMK m. 9/I-2.c. arasında bir çelişki yoktur. Şöyle ki, HUMK m. 9/I’in yaptığı atıf ile ikametgah öncelikle TMK m. 20 uyarınca belirlenir. Eğer, yabancı daha ikametgah edinmemiş ise, halen oturduğu yer onun ikametgahı sayılacaktır. Ancak, yabancı TMK m. 20/II anlamında da ikametgahı tespit edilememişse, bu durumda HUMK m.9/I-2.c. devreye girecek ve *“Türkiye’de son defa oturduğu yerde”* davanın açılmasını sağlayacaktır. Böylelikle, davacıya kolaylık sağlanmıştır.²⁴

HUMK m. 9/I-2.c.’de belirtilen, *“Türkiye’de son defa oturduğu yer”* ibaresi, bir önceki ikametgah anlamında da değildir. TMK m. 20/I uyarınca bir yerleşim yerinin değiştirilmesi yenisinin edinilmesine bağlıdır.²⁵ Ayrıca, yabancı TMK m. 20/II uyarınca, yabancı ülkedeki kendi ikametgahını bırakmamış olduğu anlamında olacağı için, TMK m. 20/II uygulama alanı bulmayacaktır. Ayrıca HUMK m. 9/I-2.c. de, bu kimsenin ikametgahının belli olması nedeniyle uygulama alanı bulmayacaktır.

İkametgahı kavramı ile bazı benzer kavramları ayırt etmeyi lü-

²³ Sakmar, Ata, “Devletler Hususi Hukukunda Boşanma”, (Doçentlik Tezi), İstanbul 1976, s.74.

²⁴ Ekşi, s. 86-87.

²⁵ Ekşi, s. 87.

zumlu görmekteyiz. Bu kavramlar, “Sakin olunan yer” ve “Mutad mesken” kavramlarıdır. Sakin olunan yer kavramı, kişinin yer ile olan fiili ilişkisini ifade eder. Bu durumda, ikametgahın yerleşme niyeti şartı, sakin olunan yer bakımından aranmaz. Ayrıca, sakin olunan yerdeki fiili ilişki, ikametgah gibi süreklilik arz etmez. Mutad mesken ise, yine sakin olunan yerdeki gibi yerleşme niyetinin aranmadığı bir kavram olmakla beraber, sadece ekonomik ve sosyal ilişkiler nedeniyle kişinin makul bir süre için yerleştiği yer olarak tanımlanmaktadır.²⁶

Bir yabancınn Türkiye’de ikametgahının bulunmasının incelenmesinde, TMK m. 19’da belirtilen iki şart aranacaktır. Yabancıların Türkiye’de ikameti 5683 sayılı “Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanun” düzenlemiştir. Türkiye’ye gelip bir aydan fazla kalmak isteyen yabancılar, bu müddet bitmeden yetkili makamlara başvurarak ikamet izni almak zorundadırlar. Kanun, yetkili makamların verecekleri izin belgesini, “İkamet Tezkeresi” olarak adlandırmıştır.²⁷ Ancak, Çelikel’e göre, ikamet tezkeresi, yalnız başına ikametgaha karine teşkil etmemektedir.²⁸ Ayrıca, yerleşme niyetinin aranması gerekmektedir. Ancak, *yabancınn Türkiye’de daimi ikametgah iznine sahip olması, onun ikametgah sahibi olduğu anlamında kabul edilir.*²⁹

Yukarıda açıklayageldiğimiz sözleşmesel sorumluluktaki bu genel yetki kuralı, kamu düzenine ilişkin olmayan, genel bir yetki kuralı olduğu için, bu kuralın tespit ettiği yetkili mahkemelerden de başka yetkili mahkemeler olabilir.

ii. HUMK m. 16 Uyarınca,

“Türkiye dahilinde malum ikametgahu olmayanlar aleyhindeki mal davaları Türkiye’de sakın oldukları mahal mahkemesinde ve Türkiye’de malum meskeni yoksa emvalinin veya munazaalı şeyin veya teminatı varsa o teminatın bulunduğu mahal mahkemesinde bakılır.”

Bu maddenin uygulanabilmesi için bazı şartların varlığı gerekmektedir. Bunlar, davanın Türkiye dahilinde ikametgahu olmayan kişiye karşı açılmış olması ve açılan davanın mal davası olmasıdır.

²⁶ Bkz. Ekşi, s. 88-92.

²⁷ Çelikel, Aysel, *Yabancılar Hukuku*, İstanbul 2004, s. 84 (yabancı): 5683 sayılı Yasa m. 3/1.

²⁸ Sakmar, s. 73.

²⁹ Çelikel, s. 320 (MÖH).

Bu şartlardan davalının ikametgahının Türkiye’de olmaması şartı incelendiğinde, davalının yabancı ülkede ikametgahını olup olmaması, bu davalının Türk vatandaşı olup olmaması önem arz etmemektedir.³⁰ İkinci şart ise, mal davası olması şartıdır. Mal davası olma şartının, mal varlığı haklarına ilişkin, yani mamalek hukukunda doğan her türlü mal ve alacak davası olarak algılanması gerekmektedir.³¹ Ürün sorumluluğunda, Türkiye’de ikametgahı olmayan satıcının neden olduğu zararlar için, alıcının dava açmak istemesi durumunda HUMK m. 16’ya gidilebilir.

Bu madde uyarınca, belirlenen yetkili mahkemeler Türkiye’de sakin olunan yer mahkemesi, malların bulunduğu yer mahkemesi, çekişmeli malların bulunduğu yer mahkemesi ve teminatın bulunduğu yer mahkemesidir. Bu kadar çok yer mahkemesinin belirlenmesi dava açmayı kolaylaştırmak olarak değerlendirilebilir.

HUMK m. 16’da belirtilen ilk yetkili mahkeme sakin olunan yer mahkemesidir. Kişinin sakin olduğu yerdeki fiili bağı dava açıldığı sırada, devam etmelidir. Buradaki devamlılık, yetkili mahkemeyi, HUMK m. 9/1-2.c’de belirtilen, “*Son defa Türkiye’de oturduğu yer*” mahkemesinden ayırt etmemize yarayacaktır. Şöyle ki, “*Son defa Türkiye’de oturduğu yer*” esası dava açıldığı zaman Türkiye’de oturmayı gerektirmemekte ve davalının, davadan önceki bir dönemde Türkiye’de oturmuş olması anlamına gelmektedir.³²

Diğer yetkili yer mahkemesi ise, malların bulunduğu yer mahkemesidir. Buradaki mal kavramını, malvarlığı hakkı şeklinde anlamak gerekmektedir.³³ Bu kavrama sadece menkuller ve gayri menkuller dışında, diğer mal varlığı hakları da girmektedir. Bu malların değeri kanunda çizilmemiştir. Değeri az dahi olsa bu malvarlığının bulunduğu yerde dava açılacaktır.³⁴ Bu durum, doktrinde aşırı yetki kuralı olduğu hususunda tartışmaya yol açmıştır. Aşırı yetki kuralları (exorbitant jurisdiction),³⁵ mahkemelere oldukça zayıf kriterlerle mil-

³⁰ Ekşi, s. 139(TMY), Nomer, s. 401.

³¹ Kuru, B./ Yılmaz, E./ Arslan, R., *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Ankara 2002, s. 169; Ekşi, s. 139.

³² Kuru/Yılmaz/Arslan, s. 169.

³³ Kuru/Yılmaz/Arslan, s. 169; Ekşi, 97 (TMY).

³⁴ Ekşi, s. 141 (TMY).

³⁵ “*Bir yetki kuralının aşırı olabilmesi için yetki kuralında esas alınan bağlama noktasının ülkeyle olan ilişkisi zayıf, geçici, tesadüfi ölçülere göre tesis etmesi veya herhangi bir bağlan-*

letlerarası yetki veren kurallardır. HUMK m. 16'daki malın kıymetinin belirlenmemiş olması, kişinin değersiz sayılacak bir malı nedeniyle Türkiye'de dava açılma ihtimalinin bulunması, Nomer'e göre bu maddenin herhalde aşırı yetki kuralı olmasına neden olmaktadır.³⁶ Ancak, Ekşi'ye göre, bu kural her zaman aşırı yetki kuralı olarak nitelendirilemez. Çünkü, kuralın konuluş amacı, ilamın icra edileceği yerde davayı açtırmaya yönelik olmasıdır. Bu yetki hükmü içerisinde bahse konu olan, müddeabih değerinin miktar ile sınırlandırılması, maddenin aşırı yetki kuralı olmasını önlenmiş olacaktır.³⁷ Bizim de katıldığımız görüş, HUMK m. 16'nın her zaman aşırı yetki kuralına yol açmayacağına yönelik olan görüştür.

Diğer yetki kuralı, çekişmeli malların bulunduğu yer mahkemesidir.

Son yetki kuralı, teminatın bulunduğu yer mahkemesidir. Kendisine karşı dava açılacak kişinin Türkiye'de ipotek, rehin veya hapis hakkı gibi bir teminatının bulunması Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini oluşturacaktır. Teminatın mutlaka davalı tarafından verilmesi de şart değildir.³⁸

Özetle, sözleşmesel sorumluluğa dayalı açılacak olan davalarda, davalının ikametgahının Türkiye'de bulunmaması durumunda, bu davanın mamalek hukukunu ilgilendirmesi nedeniyle, HUMK m. 16'ya göre, yetkili mahkemelerden birisinin Türkiye'de bulunması, Türk mahkemelerini, milletlerarası yetkili mahkeme yapacaktır.

b. Özel Yetki Kuralları

i. HUMK m. 10 Uyarınca,

"Dava, mukavelenin icra olunacağı veyahut müddeaaaleyh veya vekili dava zamanında orada bulunmak şartıyla akdın vuku bulduğu mahal mahkemesinde de bakılabilir."

tı aramaması gerekir. Aşırı yetki davacının menfaatine hizmet eder. Davalının menfaatini dikkate almaz.", Ekşi, s. 79 (TMY).

³⁶ Nomer, s. 401.

³⁷ "Bu hüküm Alman ZPO 23'den mülhemdir. Alman uygulamasında davalı tarafından bırakılan ticari defterlerin ve onun tarafında bırakılan meyve sepetlerinin, 4194 \$ alacak için 5-20\$ arasında değeri olan dergilerin 23 anlamında milletlerarası yetkiyi gerçekleştirildiği kabul edilmiştir.", Ekşi, s. 58 (TMY).

³⁸ Ekşi, s. 143 (TMY).

HUMK m. 10 hükmü, borçlar hukukuna ilişkin sözleşmelerden doğan davalar içindir. Bu tür davalarda, yetkili mahkeme HUMK m. 10'a göre belirlenebilir.³⁹ Fakat, sebepsiz zenginleşme davaları bu madde kapsamında değildir.⁴⁰

Milletlerarası yetki için, HUMK m. 10 incelenmelidir. Bu madde uyarınca, iki ayrı yetkili mahkeme belirlenmiştir. Bunlar, tarafların sözleşmeyi kurdukları yer mahkemesi ve sözleşmenin ifa yeri mahkemeleridir. Bu yerlerden birinin Türkiye'de olması, Türk mahkemelerini milletlerarası yetkili mahkeme haline getirir.

Sözleşmenin kurulduğu yer ancak, davalı ya da davalı vekilinin dava zamanında orada bulunması şartıyla, yetkili mahkeme haline gelir. Milletlerarası nitelikli ilişkilerde, taraflar arasındaki ilişkinin sözleşme olup olmadığı *lex fori*ye göre tespit edilecektir.⁴¹

Diğer yetkili mahkeme ise, sözleşmenin icra olacağı yer mahkemesidir. Sözleşmenin ifa yeri, Çelikel'e göre, *lex fori*'ye göre tespit edilecektir.⁴² Ancak, Nomer'in katıldığımız görüşüne göre, sözleşmenin ifa yeri, sözleşmeye uygulanacak maddi hukuka göre belirlenmelidir (*lex causea*). Bu hukuku, kanunlar ihtilafı kuralları gösterecektir. Eğer, Türk maddi hukuku tatbik edilecekse, BK m. 73 uyarınca, öncelikle tarafların ifa yeri kararlaştırıp kararlaştırmadıklarına bakılacaktır. Ola ki ifa yeri kararlaştırılmamışsa, ifa yeri BK m. 73'e göre tayin edilecektir. Tarafların ifa yerini kararlaştırmış olmaları MÖHUK m.31'e göre yetki sözleşmesi yaptıkları anlamına gelmemektedir.⁴³

Sözleşmesel sorumlulukta, Türk hukukuna göre, ifa yeri hukuku, ayrıca taraflarca belirlenmemişse, ifa yeri BK m. 73'e göre belirlenecektir.

BK m. 73 Uyarınca,

“Borcun ifa edilmesi lazım gelen yer, iki tarafın sarıh veya zımni arzuna göre tayin edilir. Hilafına bir şart mevcut olmadığı surette aşağıdaki hükümler tatbik olunur:

³⁹ Kuru /Yılmaz /Arslan, s. 176; Ekşi, s. 118 (TMY).

⁴⁰ Kuru /Yılmaz /Arslan,s. 177; Ekşi, s. 117 (TMY).

⁴¹ Ekşi, s. 117 (TMY).

⁴² Çelikel, s. 326 (MÖH).

⁴³ Nomer, s. 402-403.

1 - Borç bir miktar paradan ibaret ise tediye alacaklının verme zamanında mukim bulunduğu yerde vuku bulur.

2 - Borç muayyen bir şeye taalluk ediyorsa bu şey akdin inikadı zamanında bulunduğu yerde teslim olunur.

3 - Bunlardan başka her borç doğumu zamanında borçlunun mukim bulunduğu yerde ifa edilir. Alacaklının ikametgahında tediye edilmesi lazım gelen bir borcun ifası borcun doğumundan sonra alacaklının ikametgahını değiştirmesi sebebiyle ehemmiyetli bir surette güçleşmiş ise borç alacaklının evvelki ikametgahında ifa olunabilir.”

Bu hükme göre, sözleşmenin taraflarınca ifa yeri sözleşmede belirlenmemişse, sözleşmenin türüne göre ifa yeri belirlenecektir. Şöyle ki, eğer söz konusu sözleşmeden doğan borç, bir para borcu ise, ifa yeri alacaklının borcu ödeme zamanında mukim olduğu yerdir. Eğer ki, sözleşmeden doğan borç parça borcu ise, sözleşmenin kurulduğunda söz konusu şeyin bulunduğu yer ifa yeridir. Bunlar dışındaki borçlarda, ifa yeri borçlunun mukim olduğu yerdir.

İfa yerinin sözleşmenin türüne göre değişeceğinden bahsettik. Eğer söz konusu sözleşme iki tarafa borç yükleyen sözleşme ise, milletlerarası yetki, hangi ifa yeri hukuku dikkate alınarak tespit edilecektir? Kuru'ya göre, “İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden doğan davalarda yetkili mahkeme, davalının borcunu yerine getireceği yere göre tayin edilecektir.”⁴⁴ Yargıtay da bir kararında aynı sonuca varmıştır. Bu karara göre, “Bir sözleşme muhtelif yerlerde icrası gereken borçları havi ise, yetkili mahkeme davalıya ait borçların icra edileceği yer mahkemesidir.”⁴⁵

HUMK m. 10, sözleşmeler arasında herhangi bir ayırım gözetilmeksizin yetkiyi düzenlemiştir. Ancak, başkaca kanunlarda da bazı sözleşme türleri için yetki kuralları ihdas edilmiştir. Bu yetki kuralları, çalışmamızın ilerleyen aşamalarında incelenmiştir.⁴⁶

HUMK m. 10 hükmü ile getirilen, yetki kuralı da, kamu düzenine ilişkin olmayan ve kesin olmayan bir yetki kuralıdır.

⁴⁴ Kuru, Baki, “Hukuk Muhakemeleri Usulü”, C. I, İstanbul 1990, s. 295.

⁴⁵ Yargıtay Tic. D. E.3227, K.1469, T.6.4.1963, Yargıtay 13 HD. E.6502, K.7308, T. 16.1.1981, Kuru, s. 295.

⁴⁶ Bkz., aşa., 16-17.

ii. HUMK m. 20 Uyarınca,

“Memur, asker, mektep talebesi, amele, çırak ve hizmetçi gibi bir mahalde muvakkaten sakin bulunanların oradaki ikametleri meşguliyetlerine göre uzunca bir zaman devam edebilecek ise bu kabil kimseler aleyhine alacak ve emvali menkule davaları buldukları mahal mahkemesinde bakılabilir.”

Sözleşmeye dayanılarak açılacak olan davada, davalı yabancı ise, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini, HUMK m. 20'ye göre belirlemek çok zordur. HUMK m. 20'de sayılan işler kanunlarla ancak Türk vatandaşlarına hasredilmiş işlerdir. Ancak, yabancı öğrenciler için bu hükmü uygulamak mümkün gözükmektedir.⁴⁷ HUMK m. 20'nin lafzına bakıldığında madde kapsamındaki işlerin, tahdidi sayılmadığı anlaşılmaktadır. Kanaatimizce, Türkiye'de geçici olarak ikamet edenler hakkında bu hükmünü uygulanması mümkün gözükmektedir. Yeter ki söz konusu dava mamalek hukukuna ilişkin olsun.

iii. TKHK⁴⁸ m. 23/III Uyarınca,

“Tüketici davaları tüketicinin ikametgahu mahkemesinde de açılabilir.”

Tüketici sözleşmelerinden doğan sorumluluk söz konusu olduğunda, hukuki ilişkinin bir tarafı tüketici ise, bu ilişki 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulama kapsamına girmektedir.⁴⁹ TKHK m. 23/I uyarınca, *“Bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili olarak çıkacak her türlü ihtilaflara tüketici mahkemelerinde bakılır. Tüketici mahkemelerinin yargı çevresi, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenir.”* Bu durumda, tüketici sözleşmelerinden doğan sorumlulukta, hukuki ilişkinin bir yanı tüketici ise kanun bu davalarda bir yetkili mahkeme daha ihdas etmiştir. Bu yetkili mahkeme tüketicinin ikametgahındaki mahkemedir. tüketicinin mahkemesi Türkiye'de ise, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi vardır.⁵⁰

⁴⁷ Ekşi, s. 142 (TMY).

⁴⁸ 06.03.2003 T. ve 4822 sayılı kanunla değişik, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK).

⁴⁹ TKHK m. 2 *“Bu Kanun, 1 inci maddede belirtilen amaçlarla mal ve hizmet piyasalarında tüketicinin taraflardan birini oluşturduğu her türlü tüketici işlemi kapsar.”*

⁵⁰ Güngör, Gülin, *Milletlerarası Özel Hukukta Tüketicinin Korunması*, AÜHF Yayınları, Ankara 2000, s. 55-57.

TKHK m. 23/III'de belirtilen yetki kuralı, kamu düzenine ilişkin olmayıp, kesin bir yetki kuralı da değildir. Bu hükme göre, genel yetki kuralının öngördüğü yer mahkemesinde dava açılabilceği gibi tüketicinin ikametgahı mahkemesinde de dava açılabilir.⁵¹

2. Münhasır Yetki Kuralları

a. HUMK m. 19 Uyarınca,

“Sigorta mukavelesinden mütevellit tazminat davası sigorta emvali gayrimenkuleye veya muayyen bir yerde kalması şart kılınan emvali menkuleye müteallik ise emvali mezkurenin bulunduğu ve vaziyeti icabı müstakar olmayan emvale müteallik ise tehlikenin hadis olduğu ve hayat sigortalarında sigorta olunan şahsın ikametgahının bulunduğu mahallerde dahi ikame edilebilir.

Bu kanunun meriyetinden sonra sigorta mukavelelerine bu maddeye muhalif konulacak şartların hükmü yoktur.

Bu madde bahri sigortalara şamil değildir.”

HUMK sigorta sözleşmeleri için özel yetki kuralları ihdas etmiştir. Bu madde gereğince, sigortalardan doğan tazminat davalarında yetkili mahkeme mal ve hayat sigortaları için ayrı ayrı düzenlenmiş, deniz sigortaları maddenin üçüncü fıkrası gereğince, bu madde kapsamı dışına çıkarılmıştır.

HUMK m. 19/II uyarınca, bu yetki kuralı tarafların anlaşmaları ile ortadan kaldırılamaz. Bu hüküm, sigortalıları, sigorta şirketlerine karşı koruma gayesi gütmektedir.⁵² Maddenin emredici niteliği gereği, mahkeme yetkili olup olmadığını re'sen incelemekle yükümlüdür. Ancak, *bu yetki kuralı sigorta sözleşmelerinden doğan tazminat davalarında Türk mahkemelerinin münhasır yetkisini tesis etmemiştir.*⁵³

HUMK m. 19/I uyarınca, mal sigortalarında yetki incelendiğinde, sigortanın konusu gayrimenkul ise, tazminat davası o gayrimenkullün bulunduğu yerde açılabilir. Sigortanın konusu menkul mal ise, eğer bu menkul mal belli bir yerde kalması şart kılınan mal ise, dava malın

⁵¹ Küçükalyağın, Arzu, “Brüksel I. Tüzüğü’nde Tüketici Akitlerine İlişkin Milletlerarası Yetki Kuralları”, *TBB Dergisi*, Sayı: 55, Yıl: 2004, s. 335.

⁵² Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 180; Ekşi, s. 217 (TMY).

⁵³ Ekşi, s. 218.

bulunduğu yer mahkemesinde açılabilir. Eğer menkul mal bir yerde devamlı kalmayan, hareket eden bir mal ise, dava tehlikenin doğduğu yer mahkemesinde açılır.⁵⁴ Maddede belirtilen mahkemelerden birisi Türk mahkemesi ise, Türk mahkemelerin milletlerarası yetkisinin varlığından bahsedilebilir.

Mali mesuliyet sigortalarında yetkili mahkeme, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 110 gereğince, sigortacının merkez veya şubesinin veya sigorta sözleşmesini yapan acentanın bulunduğu veya kazanın meydana geldiği yer mahkemesi, Türk mahkemelerinden birisi ise, Türk mahkemesinin milletlerarası yetkisinden bahsedilebilir.

b. İş Mahkemeleri Kanunu m. 5 Uyarınca,

“İş mahkemelerinde açılacak her dava, açıldığı tarihte dava olunanın Türk Medeni Kanunu gereğince ikametgahı sayılan yer mahkemesinde bakılabileceği gibi, işçinin işini yaptığı işyeri için yetkili mahkemede de bakılabilir. Bunlara aykırı sözleşme muteber sayılmaz.”

Yabancılık unsuru içeren bireysel iş sözleşmelerinden doğan ihtilaflarda, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi İş Mahkemeleri Kanunu m. 5 uyarınca belirlenir. Bu maddeyle, *temelde işçiyi korumak ve ona kolaylık sağlamak amacıyla getirilmiş bulunan bu özel yetki kuralı uyarınca işçi veya işveren bir seçimlik hakka sahip bulunmakta, davayı isterse davalının ikametgahı mahkemesinde, isterse işyerinin bulunduğu yer mahkemesinde açabilmektedir.*⁵⁵ Bu yetkili mahkemelerden birisi Türk mahkemesi ise, Türk mahkemesinin milletlerarası yetkisinden bahsedilebilir.

İş Mahkemeleri Kanunu m. 5 uyarınca bu maddede belirtilen yetki kurallarına aykırı olarak yapılacak sözleşmelerin geçersiz sayılacağı hükme bağlanmıştır. Bunun nedeni, yine işçiyi koruma gayesi ile getirilmiş bir hüküm olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu madde kamu düzenine ilişkin emredici bir yetki olarak kabul edilmektedir.⁵⁶ Bu durumda kamu düzeni nedeniyle bu madde çerçevesinde gerçekleşen

⁵⁴ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 180.

⁵⁵ Süzek, Sarper, *İş Hukuku*, 2. Bası, İstanbul 2005, s. 92.

⁵⁶ “Ancak, bu yetki kamu düzenine ilişkin bir yetki olarak kabul edilse de, tanıma ve tenfizi engelleyen bir münhasır yetki olarak değerlendirilmemelidir. Yargıtay 9. HD, E.13625, K. 15885, T.9.12.1991 İHD kararında, İş Mah. K. m. 5 münhasır yetki kuralı niteliğinde olmadığını kabul etmiştir., Ekşi, 218 (TMY).

yetki kaldırılmayacaktır. Milletlerarası yetki açısından baktığımızda, MÖHUK m. 31 anlamında, kamu düzenine ilişkin yetkinin bertaraf edilemeyeceği ilkesi yabancılik unsuru taşıyan bireysel iş uyuşmazlığının yabancı mahkemede çözülmesi konusunda tarafların anlaşma yapmalarını engellemektedir.⁵⁷

3. Yetki Sözleşmesi

MÖHUK m. 31 Uyarınca,

“Yer itibariyle yetkinin kamu düzeni veya münhasır yetki esasına göre tayin edilmediği hallerde, taraflar aralarındaki yabancılik unsuru taşıyan ve borç ilişkilerinden doğan uyuşmazlığın yabancı bir devlet mahkemesinde görülmesi konusunda anlaşabilirler. Yabancı mahkemenin kendisini yetkisiz sayması halinde dava yetkili Türk mahkemesinde görülür.”

Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin bulunduğu sözleşmesel sorumluluk davalarında taraflar aralarında anlaşarak, yabancı bir mahkemeyi yetkili kılabilirler. MÖHUK m. 31 uyarınca, taraflara yabancı mahkemeye yetki verme konusunda bir serbesti sağlamıştır. Ancak bunun için bazı şartlar gerekmektedir. Bu şartlardan ilki, ihtilafın Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin kamu düzeni veya kesin yetki esasına uygun olarak tayin edilmemiş olmasıdır. Sözleşmeye dayanan tazminat davalarına ilişkin yukarıda açıkladığımız, yetki kuralları incelendiğinde, sigorta sözleşmelerinden doğan tazminat davalarında (HUMK m. 19) ve İş sözleşmelerinden doğan tazminat davalarında (İş Mah. K. m. 5) yetkinin kamu düzenine ilişkin yetki olması nedeniyle, MÖHUK m. 31 anlamında yetki sözleşmesi yapılamaz.

Yetki anlaşması için gerekli olan diğer şart, uyuşmazlık konusu ilişkinin yabancılik unsuru taşıması ve bir borç ilişkisi doğurması şartıdır. Burada üzerinde durulması gereken nokta, borç ilişkisinin nasıl vasıflandırılması gerektiğidir. Bu konuda, hakim görüş *lex fori*'ye göre vasıflandırma yapılmasıdır.⁵⁸ Türk Hukuku'nda borçlar, sözleşmeden (BK m.1-40), haksız fiilden (BK m. 41-60) ve sebepsiz zenginleşmeden (BK m. 61-66) doğmaktadır.⁵⁹ Bu durumda, sözleşmeye dayanan tazminat davaları bir borç ilişkisi olarak vasıflandırılır.

⁵⁷ Bkz., aşa., 18-19.

⁵⁸ Ekşi, s. 180 (TMY); Nomer, s. 419.

⁵⁹ Kiliçoğlu, Ahmet M., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Turhan Kitapevi, Ankara 2005, s. 27.

Özetle, milletlerarası nitelikli sözleşmesel ilişkiden doğan tazminat sorumluluğunda, taraflar ihtilafların halli için, belirli bir yabancı mahkemeyi yetkili kılabilir, bir yetki anlaşması yapabilirler.⁶⁰ Bu anlaşmanın sonucunda, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi bertaraf edilmiş olmaktadır. Yargıtay 1998 tarihli bir HGK kararında, MÖHUK 31. maddeye uygun olarak düzenlenmiş bir yetki anlaşmasının Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini kaldıracağı sonucuna varmıştır.⁶¹

Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, MÖHUK m. 31 anlamında taraflarca, bir yetki anlaşması ile kaldırılmasına rağmen, dava Türk mahkemelerinde açılmışsa, bu durumda yetki itirazı ile karşılaşılır. Bu ihtilaf yabancı ülkede görülürken, Türk mahkemesinde dava açılırsa, derdestlik⁶² itirazı ileri sürülebilir. Eğer, yabancı ülkeden önce Türk mahkemesinde dava açılmışsa, yine yetkisizlik itirazı ileri sürülebilir.⁶³

Sonuç

Sözleşmeye dayanan tazminat davalarında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi isimli bu çalışmamız iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sözleşmesel sorumluluk kavramına değinilmiştir. BK m. 96 uyarınca, sözleşmenin kusurlu ihlalden doğan tazminat sorumluluğu, sözleşmesel sorumluluk olarak nitelendirilmiştir. Sözleşmesel sorumluluğun temelini teşkil eden asıl sözleşmenin, taraflarından birisi kusurlu olarak bu sözleşmeden doğan edimini yerine getirmediği takdirde, sözleşmesel sorumluluk doğmuştur.

Çalışmamızın ikinci ve asli bölümünü oluşturan, sözleşmeye dayanan tazminat davalarında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, münhasır ve münhasır olmayan yetki ile yetki sözleşmesi başlığı altında incelenmiştir. Münhasır yetki kavramı daha çok tanıma ve tenfiz şartı olarak karşımıza çıksa da çalışmamızda, kamu düzenine ilişkin ve ilişkin olmayan yetki kavramlarına tercih edilmiştir. Münhasır

⁶⁰ Ekşi, s. 181 (TMY).

⁶¹ "Yargıtay HGK, E. 1998/12-287, K. 1998/325, T. 6.5.1998", Ekşi, s. 188 (TMY).

⁶² "Derdestlikten maksat, dava konusu kılınan hukuki uyumsuzluğun, davanın açılmasından sona ermesine kadar geçen zaman kesitinde, içerisinde usul hukukuna ilişkin, açılan halen devam eden davanın usul hukuku görünümüdür.", TANRIVER, Suha, "Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı", AÜHF. Yayınları, Ankara, 1998, s. 4.

⁶³ Çelikel, s. 345 (MÖH); Ekşi, s. 183 (TMY).

olmayan yetki kuralları genel ve özel yetki kuralları olarak incelenmiştir. (HUMK m. 9, 10, 16, 17, 20; TKHK m. 23), Münhasır yetki olarak, incelenen yetki kurallarından sonra, yetki sözleşmesi incelenmiştir.

Sözleşmeye dayanan tazminat sorumluluklarında, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, bütün milletlerarası yetki kurallarında olduğu gibi ülke ile yakın irtibatını ortaya koymalıdır. Milletlerarası nitelikli sözleşmenin, Türk hukuku ile olan yakın irtibatı, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinde de göz önünde tutulmalıdır.

KAYNAKLAR ^{64, 65}

- Çelikel, Aysel, *Milletlerarası Özel Hukuk (MÖH)*, 7. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Çelikel, Aysel, *Yabancılar Hukuku (Yabancı)*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Ekşi, Nuray, *Kanunlar İhtilafı Kurallarına; Milletlerarası Usul Hukukuna, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukukuna İlişkin Seçilmiş Mahkeme Kararları*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2006 (MahK).
- Ekşi, Nuray, *Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi*, 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2000 (TMY).
- Güngör, Gülin, *Milletlerarası Özel Hukukta Tüketicinin Korunması*, AÜHF Yayınları, Ankara 2000.
- İnan, Ali Naim, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları no: 479, Ankara 1984.
- Kılıçoğlu, Ahmet M., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Turhan Kitapevi, Ankara 2005.
- Kuru, Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü"*, C. I, İstanbul 1990.
- Kuru, B./ Yılmaz, E./ Arslan R., *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2002 .
- Küçükyalçın, Arzu, "Brüksel I. Tüzüğü'nde Tüketici Akitlerine İlişkin Milletlerarası Yetki Kuralları", *TBB Dergisi*, Sayı: 55, Yıl: 2004.

⁶⁴ Kaynaklarda kısaltılmış şekilleri ayrıca belirtmeyen eseler, metinde yalnız yazarların soyadı ile anılmıştır.

⁶⁵ Atıf yapılırken kullanılan kısaltmalar, parantez içerisinde gösterilmiştir.

- Nomer, Ergin, *Devletler Hususi Hukuku*, 7.Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 1993.
- Oser, H./ Schönerberger W., *Borçlar Hukuku Şerhi*, II Kısım, Ankara Basımevi, Ankara 1950.
- Reisoğlu, Safa, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2000.
- Oğuzman, M. Kemal/ÖZ, M. Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Filiz Kitapevi, İstanbul 2000.
- Sakmar, Ata, "Devletler Hususi Hukukunda Boşanma", (Doçentlik Tezi), İstanbul 1976.
- Serozan, Rona, *Sözleşmeden Dönme*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1975.
- Süzek, Sarper, *İş Hukuku*, Beta Yayıncılık, 2. Bası, İstanbul 2005.
- Tanrıver, Suha, *Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı*, AÜHF. Yayınları, Ankara, 1998.
- Tuhr, Von Andreas, *Borçlar Hukuku*, Cilt I-II, Yargıtay Yayınları, Olgaç Matbaası, Ankara 1983.